

Nr 20.

Av herr **Wohlin** m. fl., *angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om ecklesiastisk jords styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk.*

Inom flertalet moderna länder framstår det under nu rådande tidsförhållanden som en angelägenhet av synnerlig stor vikt att hämma folkinflyttningen till städerna och industrien och öka den självständiga jordbrukareklassen genom att kraftigt främja en sund nybildning av mindre jordbruk. Skilda stater under senaste tid beslutade eller förberedda s. k. jordreformer syfta även i första rummet till detta mål.

I vårt land hava strävandena ifråga, såsom känt är, kommit till uttryck i inrättandet av egnahemslåne- och jordförmedlingsfonden samt i härmed sammanhängande anstalter och författningar. Vid beviljande av lån ur dessa fonder överlåtes till vederbörande enskilda lånesökare, respektive de bolag eller föreningar, som erhålla lån ur jordförmedlingsfonden, att i den allmänna fastighetsmarknaden upphandla den jord, som avses för egnahemsändamål, i form av antingen mindre enstaka jordområden eller större för styckning avsedda egendomar. Statlig verksamhet med syfte att direkt ställa publik jord till förfogande för egnahemsändamål förekommer emellertid vid de årligen skeende försäljningarna av kronofastigheter, varjämte bör erinras om att den den 30 juni 1916 nedsatta s. k. kolonisationskommittén har att avgiva förslag beträffande åtgärder för främjande av kolonisation å kronans marker i Norrland och Dalarna med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Vid betraktande av de riktlinjer, efter vilka egnahemspolitiken i vårt land sålunda bedrives, kan man ej undgå att göra iakttagelsen — vilken

för övrigt vid åtskilliga tillfällen kommit till uttryck såväl inom som utom riksdagen — att den offentliga verksamheten i vårt land med syfte att direkt ställa jord till mindre bemedlades förfogande är av ringa omfattning, såväl absolut sett som i förhållande till den verksamhet, vilken bedrives av bolag och föreningar med eller utan stöd av jordförmedlingsfonden. Att emellertid en statlig verksamhet av nu berört slag är av mycket stor betydelse för nybildningen av mindre jordbruk torde allmänt erkännas, ej minst med hänsyn till att det allmänna härvid äger oinskränkt möjlighet tillse, att den jord, som utbjudes, har lämplig beskaffenhet och belägenhet för egnahemsändamål samt att priset å jorden icke för egnahemsbyggaren otillbörligt uppstegras.

Utgående från dessa synpunkter hava vi funnit angeläget fästa uppmärksamheten på den avsevärda utvidgning av den direkta statliga egnahemsverksamheten, som skulle kunna ernås, därest den ecklesiastika jorden inom riket i större omfattning än vad som nu är författningsenligt möjligt kunde tagas i anspråk i och för styckning och upplåtelse i form av mindre men självständiga jordbruk.

I fråga om arealen odlad jord av ecklesiastik natur finnas vissa uppgifter i prästlöneregleringskommitténs betänkande. Dessa numera mera än tjugu år gamla siffror avse i huvudsak endast de egentliga bostadsboställena, men däremot icke de s. k. löningsboställena, och utvisa en totalareal åkerjord å prästerskapets ifrågavarande jordbruksboställen, uppgående till omkring 64,000 hektar. År 1917 har av den s. k. kronolägenhetskommissionen insamlats nya, ännu icke offentliggjorda siffror rörande arealen av de ecklesiastika boställen, varå sagda år funnos torp och lägenheter. Dessas antal var 1,885, under det att sammanlagda antalet boställen uppgick till 3,828. För de förenämnda 1,885 boställena angiver statistiken ifråga en åkerareal, uppgående till omkring 62,000 hektar, en ängsareal av omkring 17,000 hektar och en areal av betesmark av omkring 50,000 hektar. Den av kommissionen för utredningens verkställande anlitade fackstatistikern anser sig med utgångspunkt från dessa siffror och från andra i statistiken ingående uppgifter kunna, helt uppskattningsvis, anslå totalarealen å samtliga ecklesiastika boställen, d. v. s. inklusive de i prästlöneregleringskommitténs statistik icke medtagna s. k. löningsboställena, till 97,000 hektar åker, 26,000 hektar äng och 75,000 hektar betesmark. I dessa siffror inneslutas även å boställena befintliga torp och lägenheter, för vilka totalarealen utgör omkring 12,000 hektar åker samt 6,000 hektar ängs- och betesmark. Efter avdrag av dessa arealer erhålles för den eckle-

siastika jord, som för närvarande är föremål för utarrendering i första hand, omkring 85,000 hektar åker och över 20,000 hektar äng.

Att en icke ringa del av ifrågavarande betydande jordareal inom riket skulle kunna med fördel styckas i mindre jordbruk torde vara ett allmänt känt förhållande. Det kan härvid erinras om att ett stort antal av prästgårdarna hava en utmärkt jordmån och därtill en sådan belägenhet i förhållande till kommunikationcentra och andra tätare bebyggda orter, att de synnerligen väl lämpa sig för intensiv lantbruksdrift. Som en omständighet av stor betydelse kommer härtill, att prästgårdarnas byggnader på många orter befinna sig i ett bristfälligt och ej sällan underhålligt skick, varigenom deras utarrendering såsom ostyckade fastigheter i hög grad försvåras och fördelarna av en sådan utarrendering för de med kyrkofonden förbundna intressena bliva små eller inga. Förhållandena i detta sistnämnda hänseende äro för närvarande så otillfredsställande, att Kungl. Maj:t funnit sig böra, utan avvaktan på den s. k. kyrkofondskommitténs slutliga betänkande och förslag, föranstalta om en särskild utredning rörande denna fråga. Jämlikt nådigt bemyndigande den 17 oktober 1919 har nämligen statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallat fem sakkunniga personer »för att inom nämnda departement biträda med revision av förordningen angående utarrendering av prästerskapets lönebställen den 15 september 1911.»

Givet är, att nu berörda förhållanden blivit under senare tid på olika håll uppmärksammade. Sålunda avlät den förenämnda s. k. kronolägenhetskommissionen — bestående av häradshövdingen A. R. Östergren, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. lantbruksskoleföreståndaren Åke Ingeström, domänintendenten Sven Linders, ledamoten av riksdagens första kammare professor Nils Wohlin samt hovrättsrådet John Samuelson — den 9 april 1919 till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet en så lydande skrivelse:

»Sedan riksdagen anhallit, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilka fall och under vilka villkor torpare och lägenhetsinnehavare å ecklesiastika boställen kunde i vidare mån än nu vore medgivet beredas möjlighet att förvärva av dem brukade jordområden, har Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 uppdragit åt de för utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem utsedda sakkunniga — den s. k. kronolägenhetskommissionen — att verkställa jämväl den sålunda begärda utredningen.

Enligt de statistiska uppgifter, som de sakkunniga med föranledande av berörda uppdrag insamlat, utgör antalet torp och lägenheter å de eckle-

siastika boställena respektive 3,104 och 5,926, eller således sammanlagt 9,030. I fråga om torp och lägenheter torde de sakkunniga i sinom tid komma att avgiva förslag, i syfte att torpen och lägenheterna må, där så låter sig göra, skiljas från vederbörande huvudgårdar. De sakkunniga ämna ock framlägga förslag till lag om besittningsrätt för obegränsad tid, vilken lag enligt förslaget är avsedd att tillämpas beträffande såväl kronojord i egentlig bemärkelse som ock annan jord av publik natur, däribland särskilt ecklesiastik boställsjord.

Med nu gällande författningar rörande den ecklesiastika boställsjordens disposition torde någon nämnvärd egnahemsbildning å dylik jord icke kunna äga rum. Visserligen är genom bestämmelserna i 62 § av gällande ecklesiastik boställsordning möjlighet öppnad till försäljning av löneboställe eller del därav för det fall, att bostället, helt eller delvis, till följd av belägenhet i eller invid stad eller stadsliknande samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter. Men frågan om sådan försäljning kräver Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall och förutsätter jämväl, med hänsyn till kyrkofondens eventuella andel i boställets avkomst, en ingående utredning om köpeskillningens fördelning. Erfarenheten har ock givit vid handen, att antydda förfaringssätt synts alltför omständligt för att komma till användning i mera avsevärd utsträckning.

Emellertid torde de ecklesiastika boställenas oftast centrala läge inom bysamhällen och i närheten av stationer eller industriorter i ovanligt hög grad inbjuda till styckning i smärre lägenheter. Boställsjordens användning för egnahemsändamål lärer ock i högre grad än hittills varit fallet bringas i åtanke, då det vid samhällslivets återgång till mera lugna förhållanden gäller att tillgodose de krav, som därvid helt visst komma att framställas på ökad jordstyckning och lättare tillgång till jord för bildande av egna hem eller småbruk. Förenämnda frågor om de å ecklesiastika boställen befintliga torps och lägenheters skiljande från huvudgårdarna och upplåtande med äganderätt eller under besittningsrätt torde likaledes i en nära framtid kräva sin lösning. Under sådana omständigheter synes det de sakkunniga vara av synnerlig vikt, att den utarrendering av prästerskapets löneboställen, som — i den mån ny löne reglering beträffande vederbörande pastorat börjar tillämpas — nu äger rum, icke sker på längre tid än högst fem år. Enligt 3 § av 1911 års förordning angående utarrendering av prästerskapets löneboställen skall arrende av löneboställe, som är avsett för jordbruk, i allmänhet omfatta tjugu år; men utarrendering för mindre tidslängd må ske i händelse förhållande, som finnes böra

föranleda kortare arrendetid, antages under de närmast följande åren inträda. Ett dylikt förhållande, föranledande kortare arrendetid än tjugu år, finna de sakkunniga innefattas i förut berörda omständigheter. Därest arrendekontrakt på tjugu år allmänt upprättas beträffande de boställen, för vilka utarrendering under de närmaste åren ifrågakommer, skulle nämligen beträffande en avsevärd jordareal för lång tid framåt hinder möta såväl för åtgärder för torps eller lägenheters lösgörande från huvudgårdarna som för annan egnahemsbildning. Till upplysning om den utsträckning, i vilken utarrendering av boställsjord förestår under de två närmast följande åren, må här nämnas att, med utgången av nu gällande lönerogleringar, under år 1920 något över 200 och under år 1921 omkring 150 boställen bliva arrendelediga.

För ett tillfälligt uppskov med avslutande av långvariga arrendekontrakt angående ecklesiastika boställen, som bliva arrendelediga under de närmaste åren, tala enligt de sakkunnigas förmenande även andra skäl. Ett sådant skäl torde vara svårigheten att särskilt under nu rådande dyrtidsförhållanden tillfredsställande lösa byggnadsfrågan beträffande de löneboställen, som skola utarrenderas. Nämnade boställen lära i allmänhet hava allenast dåliga och otillräckliga hus, så att i regel om- eller nybyggnad erfordras. Dessutom inträffar icke sällan, då vid ny löneroglerings ikraftträdande den egentliga prästgården skall skiljas från lönebostället och detta särskilt utarrenderas, att en utflyttning av byggnader nödvändiggöres. Därvid blir det vanligtvis löneboställets byggnader, som måste avlägnas för att bereda plats för ekonomibyggnad och trädgård till prästgården. Icke sällan torde kostnaderna för astadkommande av behöfliga nybyggnader vid löneboställe sluka mer än beräknat nybyggnadsbelopp och arrendesumman tillsammantagna för en hel tjugouårsperiod. Exempel finnas ock därpå, att förutvarande arrendator av sådant boställe, som med tillämpning av bestämmelserna i förordningen argående utarrendering av prästerskapets löneboställen skall på nytt utarrenderas, av sagt sig honom tillkommande optionsrätt, enär han icke kunnat påtaga sig föreskriven nybyggnadsskyldighet, samt att annan arrendator av bostället icke stått att erhålla för den såsom regel föreskrivna arrendetid av tjugu år. På sina ställen hava synerätterna beträffande byggnadsfrågan tillgripit den provisoriska åtgärden att, med vederbörande tjänstnehavares begivande, låta tillsvidare anstå med nämnda frågas slutliga lösning. Arrendatorn har sålunda, oaktat arrendetiden bestämts till tjugu år, lämnats att hjälpligt draga sig fram med bristfälliga eller otillräckliga byggnader utan att tillika

meddelats föreskrift, huru framdeles vid byggnadsfrågans ordnande skall förhållas med arrendevillkoren i övrigt. Det torde vara klart, att under dylika förhållanden jordbrukets skötsel icke kan bliva fullt tillfredsställande.

Löneboställe skall i allmänhet utarrenderas särskilt för sig; där så finnes lämpligt, må dock ett boställe utarrenderas i flera lotter. Att sålunda boställe uppdelas i olika lotter att utarrenderas var för sig, torde hittills icke hava i nämnvärd grad kommit i tillämpning, vilket givetvis berott på omöjligheten att överkomma kostnaden för erforderliga nybyggnader. I detta sammanhang må jämväl erinras därom, att den företrädesrätt till nytt arrende, som kan tillkomma förutvarande arrendator, icke må återopas, då visst område av bostället skall särskilt upplåtas. Frågan om de ecklesiastika boställets uppdelning på angivet sätt är emellertid förtjänt att tagas i allvarligaste överbäggande, innan vederbörande boställe utarrenderas för så lång tid som tjugo år och helt bebygges för ett enda jordbruk. Även ur denna synpunkt bör det alltså vara att föredraga, att förestående utarrenderingar av boställsjord ske allenast på kortare tid.

Slutligen vilja de sakkunniga påpeka, att vid arrendevärderingar, som för närvarande verkställas, naturligtvis den största hänsyn måste tagas till rådande prisläge, men att det icke låter sig bedöma, huru länge de nuvarande prisen komma att gälla. Därest boställena utbjudas på tjuguarrens arrenden under rådande konjunkturer, kan därför befaras, att någon arrendator icke kan fås, som vill binda sig för så lång tid genom ett kontrakt med jämförelsevis högt arrende, eller ock att -- såsom erfarenheten från föregående kristillfällen givit vid handen -- arrendatorn, i händelse prisen nedgå i mera väsentlig grad, icke mäktar fullgöra arrendet med påföljd, såvida avkortning å arrendet ej medgives, att boställets åbyggnader lämnas att förfalla och dess jordbruk kommer i sämre skick. Vid en upplåtelse på kortare tid, högst fem år, torde däremot skälig höjning i arrendet kunna äga rum utan risk av förlust för arrendatorn eller av egendomens tillbakagång.

På grund av vad sålunda anförts, finna sig de sakkunniga böra hemställa till överbäggande, huruvida icke de ecklesiastika boställena, för vilka utarrendering ettdera av åren 1920 och 1921 förestår, lämpligen må, i stället för att utbjudas på arrende för tjugo år, upplåtas på tillfälliga arrenden för högst fem år. Därvid torde vara av vikt, att vederbörligt beslut i ämnet föreligger redan innan syn enligt 64 § av ecklesiastik boställsordning hålles eller arrendevärdering verkställs under innevarande år

beträffande de boställen, för vilka arrendeperiod under år 1920 skall taga sin början.»

Ifrågavarande skrivelse blev icke i departementet diariet förordnad och har sedermera förkommit. Den 9 oktober 1919 inlämnades emellertid — sedan en likartad framställning från kronolägenhetskommissionen beträffande kronans utarrenderade egendomar föranlett åtgärd från statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet sida — en avskrift av skrivelsen till departementet, och den 17 i samma månad avlät Kungl. Maj:t ett cirkulär till samtliga länsstyrelser och ecklesiastika konsistorier, vari förordnades, »att vid utarrendering, jämlikt nådiga förordningen den 15 september 1911 (nr 89) angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, för tiden från den 14 mars eller den 1 maj 1920 och den 14 mars eller den 1 maj 1921 av de för jordbruk avsedda ecklesiastika löneboställen, för vilkas utarrendering från sagda tid ej redan hembud skett, auktion utlysts eller andra liknande förfoganden träffats, skall iakttagas, att arrendetiden begränsas till fem, högst sju år.»

Viss åtgärd är sålunda redan träffad med syfte att inom jämförelsevis kort tid kunna i fråga om åtskilliga ecklesiastika löneboställen träffa sådana dispositioner, som kunna komma att påkallas av egnahemsrörelsens utveckling under den närmaste framtiden.

Det må vidare omnämnas, att nu omhandlade fråga jämväl varit före inom den den 10 januari 1919 nedsatta s. k. jordkommissionen. Till denna kommissions protokoll den 6 juni 1919 anförde fyra av dess ledamöter, nämligen Svenska Lantarbetareförbundets förtroendeman Albin Hansson, ledamöterna av riksdagens andra kammare hemmansägaren Carl Jansson i Edsbäcken och lantbrukaren Olof Olsson i Kullenbergstorp samt ledamoten av riksdagens första kammare professor Nils Wohlin följande:

»Bland jordkommissionens arbetsuppgifter ingår, enligt departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet, att utreda, vilka medel kunna befinnas lämpliga och erforderliga: 'för att underlätta tillkomsten av nya självständiga odlingslägenheter, där sådant av förhållandena påkallas'. I departementschefens yttrande beröres även frågan om s. k. tvångsavlösning av jord, och anföres såsom i det hela en lämplig begränsning för tillämplande av sådan avlösning, att 'den bör ifrågakomma endast där en för långt driven monopolisering av jorden skett eller eljest starka samhällliga skäl tala för ett dylikt ingripande i den bestående jordfördelningen'. Av statsrådsprotokollet framgår emellertid icke med full klarhet, huruvida departementschefen ifrågasätter utredning i vad mån sådan tvångsavlösning

skall anses behöflig jämväl i ändamål att bereda tillgång å jord för nybildning av mindre jordbruk.

I vilket fall som helst synes oss den principen framdeles böra komma till tillämpning, att expropriation av enskild jord för nygrundande av mindre jordbruk under inga förhållanden bör ifrågasättas på orter, där krono- eller annan publik jord, som är lämplig för styckning i mindre lotter, finnes i erforderlig omfattning för sådant ändamål disponibel. Även fränsett tanken på en s. k. tvångsavlösningslagstiftning är det under den närmaste framtiden ett socialt önskemål, att publik jord, som ligger väl till för egnahemsändamål och mot vars styckning inga starkare skäl tala, under lämpliga former ställes till den jordlösa lantbefolkningens förfogande.

Utan att här ingå på frågan om kronodomänernas disposition för egnahemsändamål vilja vi då erinra om de förhållanden, som i nu berörda avseende råda beträffande den ecklesiastika jorden. Enligt 62 § i den nu gällande ecklesiastika boställsordningen den 9 december 1910 kan prästboställe eller del därav efter Konungens beprövande försäljas endast när prästgården med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet är olämpligt belägen eller när densamma eller del därav eljest på grund av särskilda omständigheter ej kan utan synnerlig olägenhet för sitt ändamål bibehållas och ej heller kan mot skälig avgift utarrenderas eller den till följd av belägenhet i eller invid stad eller stadsliknande samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter. De mycket snäva gränser, som genom detta stadgande äro dragna för den ecklesiastika jordens försäljning, i förening med saknaden av föreskrift om att sådan jord, när den efter Konungens beprövande får säljas, skall, när så är lämpligt, styckas i för mindre jordbruk lämpade lotter, förhindra praktiskt sett den ecklesiastika jordens ianspråktagande för nybildning av mindre jordbruk. Å andra sidan är det ett från många orter inom landet vitsordat förhållande, att prästboställena hava en för egnahemsändamål gynnsam belägenhet samt att de i följd av byggnadernas ofta dåliga beskaffenhet och den ej sällan förekommande misskötseln av jorden vid nu skeende utarrenderingar betinga låga arrendesummor.

I en skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet den 9 sistlidne april har den s. k. kronolägenhetskommissionen fäst uppmärksamheten på detta förhållande och, med hänsyn till önskvärdheten av att jord för egnahemsändamål må under de närmaste åren finnas tillgänglig i erforderlig omfattning, hemställt till övervägande, huruvida icke de ecklesiastika boställena, som utbjudas på arrende under åren 1920—1921, lämpligen må,

i stället för att utbjudas på arrende för 20 år, upplåtas på tillfälliga arrenden för högst 5 år. Vi hava oss icke bekant, vilken åtgärd som i anledning av denna framställning möjligen kan vara vidtagen eller påtänkt, men i varje fall är frågan om ändringar i den ecklesiastiska boställsordningen med syfte att i större omfattning än vad nu är fallet möjliggöra prästgårdarnas disposition för egnahemsändamål därmed icke bragt under närmare omprövning. En sådan noggrann och allsidig prövning av frågan, varvid givetvis även kyrkofondens och församlingarnas intressen böra vederbörligen beaktas, synes oss emellertid böra skyndsamt upptagas. Härvid torde bl. a. även böra tagas under övervägande huruvida och i vad mån ecklesiastisk jord, som upplåtes för egnahemsändamål, skall försäljas under full äganderätt eller upplåtas under någon form av tryggad besittningsrätt. Jämväl de s. k. kyrkojordarna i de sydsvenska provinserna böra härvid tagas i betraktande. Vi äro i ovisshet om huruvida och i vad mån den nu sittande s. k. kyrkofondskommittén ägnat eller kommer att ägna uppmärksamhet åt detta spörsmål ur härtill knutna jordbrukspolitiska och sociala synpunkter. Då härtill kommer att kronolägenhetskommissionen, som visserligen enligt särskilt uppdrag har under utredning frågan om åtgärder för beredande av ökad trygghet åt torpare och lägenhetsinnehavare på ecklesiastisk jord, icke torde äga bemyndigande att befatta sig med det vidsträcktare spörsmålet om den ecklesiastiska jordens användande för egnahemsändamål och vidare att jordkommissionens uppdrag tillsvidare begränsats till åtgärder ifråga om jord under enskild äganderätt, veta vi ej rätt, från vilken av nu arbetande kommittéer och kommissioner ett eventuellt initiativ bör utgå i form av underdånig hemställan att här berörda ämne måtte göras till föremål för omprövning.

Av dessa skäl hemställa vi härmed till jordkommissionens herr ordförande att han ville, så snart ske kan, samråda i ärendet med herrar ordförandena i kyrkofondskommittén och kronolägenhetskommissionen i syfte att inhämta dessa senares uppfattning såväl beträffande frågans reella innebörd som rörande det formella spörsmålet, varifrån framställning i angiven riktning lämpligen bör till Kungl. Maj:t göras.»

Enligt samma protokoll uttalade jämväl övriga närvarande ledamöter sin anslutning till de i anförandet framförda synpunkterna, och ordföranden förklarade sig vilja snarast möjligt samråda i ärendet med ordförandena i de nämnda kommittéerna. Någon sådan hänvändelse har emellertid icke hittills blivit vidtagen.

Det torde i anslutning till vad nu sagts om förhållandena i Sverige

böra erinras om att frågan om ecklesiastik jords upplåtande för småbruk utgjort ett icke oviktigt led i den nyligen beslutade danska jordreformen. Genom »Lov om Afhændelse af de til Præsteembeder henlagte Jorder til Oprettelse af Husmandsbrug» den 4 oktober 1919 stadgas bl. a., att till prästämbeten hörande jordområden, som i följd av sin beskaffenhet och belägenhet äro lämpade uteslutande för jordbruksdrift, enligt i lagen föreskrivna bestämmelser kunna upplåtas för husmansbruk. De utstyckade områdena böra i allmänhet hava en sådan storlek, att på varje brukningsdel kan drivas ett jordbruk, tillräckligt omfattande för att föda en familj genom dennas egen arbetskraft. Utstyckning i större eller mindre lotter kan dock äga rum, därest förhållandena i synnerlig grad motivera ett sådant förfarande och kyrkoministeriet därtill lämnar sitt tillstånd. Köpeskillingen för jorden fastställs av särskild myndighet och skall icke utbetalas kontant, utan köparen har att betala en på visst sätt beräknad årlig ränta å densamma. Med vissa tidsmellanrum företages omvärdering av jorden med fastställande av ny ränta. Den som förvärvat en parcell på i lagen angivna villkor är skyldig att själv bebo och bruka egendomen, över vilken han råder såsom ägare med de inskränkningar, som följa av lagen ifråga ävensom av särskild »Lov om Vilkaar for Salg af Jord i offentlig Eje».

Torde meningarna, i enlighet med vad ovan anförts, knappast vara delade i fråga om önskvärdheten från jordbrukspolitisk och social synpunkt av att den ecklesiastiska jorden i Sverige i avsevärt större omfattning än för närvarande tages i anspråk för småbruksbildningen, så böra givetvis å andra sidan inga åtgärder i denna riktning vidtagas, som kunna befaras förminska de kapitaltillgångar, vilka äro av natur att utgöra kyrkojord eller göra dessa kapitaltillgångar mindre fruktbara. Givet är vidare, att de äganderättsliga förhållanden, som för närvarande bestå med avseende å dessa kapitaltillgångar, skulle utan förändring gälla ifråga om de vederlag i rörligt kapital, som skulle inflyta. Samma rättssubjekt skulle alltså hädanefter som hittills vara rättigheternas bärare. Nu gällande föreskrifter om tillgångarnas användning skulle även vinna tillämpning ifråga om nämnda vederlag. Dessa synpunkter skola enligt vår mening visa sig väl förenliga med utvidgade möjligheter till prästgårdarnas styckning och upplåtande för mindre jordbruk.

Måste alltså en skyndsam utredning av den nu behandlade frågan anses vara av rådande förhållanden synnerligen påkallad, bör till ledning

för bedömandet, huruvida ett riksdagens initiativ är för detta ändamål erforderligt, erinras om följande.

Den förenämnda kronolägenhetskommissionen, vilken för övrigt inom de närmaste månaderna beräknas avsluta sitt arbete, saknar enligt för densamma givna direktiv bemyndigande att upptaga frågan till behandling. Detsamma gäller om jordkommissionen, vars mandat är begränsat till att omfatta allenast jord i enskild ägo. De ovan omnämnda, av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 17 oktober 1919 tillkallade sakkunniga hava, som anförts, endast i uppdrag att biträda med en revision av förordningen angående utarrendering av prästerskapets lönebeställen. Ehuru det synes oss svårt att förstå, huru dessa sakkunniga — med hänsyn till de förhållanden, som föranlett deras tillkallande — skola kunna fullgöra sitt uppdrag, utan att deras arbete leder dem in jämväl på frågan om ändringar i den ecklesiastika boställsordningen, sakna de dock formellt sett befogenhet att väcka förslag i sistnämnda avseende, och det är osannolikt att Kungl. Maj:t anser sig böra utan föregående framställning från riksdagen till dessa sakkunniga hänskjuta frågan om boställsordningens revision. Det återstår då den 1 oktober 1915 nedsatta kyrkofondskommittén, som har »att efter verkställd utredning till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag, huru förvaltningen såväl av kyrkofonden och de särskilda kapitaltillgångar i penningar och fast egendom, vilkas avkastning skall ingå till kyrkofonden, som även av övriga prästerliga avlöningsförmåner lämpligen bör ordnas samt huru en verksam tillsyn över denna förvaltning bör åvägbringas» och vars uppdrag enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 januari 1916 jämväl skall omfatta spørsmålet om förvaltningen av de ecklesiastika boställsskogarna. Av den i berättelsen den 11 januari 1919 om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit intagna redogörelsen för kommitténs verksamhet intill utgången av år 1918 ävensom av särskilda av oss inhämtade upplysningar framgår, att — ehuru väl kommittén behandlat flere frågor, som röra den ecklesiastika boställsordningens tillämpning — kommitténs arbete hitintills till avsevärd del varit koncentrerat på särskilda ärenden, som icke äga närmare sammanhang med frågan om prästgårdarnas styckning i mindre jordbruk. Det bör även anmärkas, att kommittén tillsattes vid en tidpunkt, då det komplex av frågor, som brukas sammanfattas med ordet »jordfrågan», ännu icke fått den stora aktualitet, som för närvarande är fallet. Skall ett omedelbart arbete på utredning av frågan om den ecklesiastika jordbruksjordens lämpligaste disposition ur jordbrukssynpunkt och

ur social synpunkt kunna förväntas från kyrkofondskommitténs sida, torde alltså vara nödigt, att Kungl. Maj:t härom giver kommittén särskild anmodan.

Med anledning av vad sålunda anförts, få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte genom kyrkofondskommittén eller eljest på sätt som finnes lämpligast föranstalta om utredning, i vad mån den ecklesiastika jorden inom riket må kunna i vidsträcktare omfattning, än vad som för närvarande är författningsenligt möjligt, styckas och upplåtas i och för nybildning av mindre, men självständiga jordbruk, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga resultatet av en sådan utredning jämte förslag till av utredningen betingade ändringar i den ecklesiastika boställsordningen den 9 december 1910 och andra ifrågakommande författningar.

Stockholm den 15 januari 1920.

Nils Wohlin. Gösta Andersson. Gustaf Bergström. Gunnar Bodin.
Anders Elisson. Ernst B. Jönson. Petrus Nilsson. K. G. Westman.